

PREVENCIÓ I SEGURETAT

Dossier de riscos laborals en l'agricultura

Ruralcat

Tot i que fa milers d'anys que les activitats agrícoles es duen a terme, els agricultors segueixen patint accidents fruit dels riscos que comporta la professió. De fet, el sector agrícola presenta un elevat índex de sinistralitat, amb un percentatge d'accidents molt greus força elevat en comparació amb altres sectors.

L'exposició a les variacions climàtiques, treballar amb diversos tipus de maquinària (gran i petita), el tracte amb éssers vius com plantes i animals, l'ús de productes químics i el maneig de residus, són algunes de les variables que poden suposar riscos per a les persones. A més, sovint no es treballa en condicions adequades de seguretat i higiene.

L'objectiu d'aquest dossier és fer una aproximació als riscos habituals que comporten les tasques agrícoles i plantejar determinades solucions preventives que tractin, en la mesura del possible, d'evitar-los o minimitzar-los. De tota manera, per la gran diversificació de feines i eines utilitzades i pel fet que cada explotació és diferent, aquesta informació s'ha de complementar amb l'avaluació de riscos professional i específica d'una instal·lació.

Si voleu informació més detallada o assessorament sobre els riscos laborals, us recomanem que us dirigiu al **Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya** que, entre d'altres serveis i informacions, ofereix els següents: seguretat i salut laboral; autoavaluació del cost d'un accident laboral; calcula l'índex de sinistralitat de la teva empresa; riscos i condicions de treball.

1. **Característiques generals de l'agricultura**
2. **Riscos i mesures preventives generals associats a l'agricultura**

1. Característiques generals de l'agricultura

Les condicions sota les que s'ha de dur a terme l'activitat agrícola fan que aquest sector presenti unes característiques pròpies que la diferencien de la resta dels sectors productius, i que poden afectar negativament la seguretat i la salut dels treballadors.

Entre aquestes característiques, en destaquen les següents:

- **Influència del clima**

Bona part de les feines es realitzen a l'aire lliure, així que habitualment els treballadors del sector desenvolupen la seva tasca exposats a les condicions climàtiques (vent, pluges...) que poden provocar accidents o malalties als agricultors.

- **Diversificació de feines i eines utilitzades**

El sector agrari, en general, es caracteritza per la gran varietat de tasques a realitzar i eines a utilitzar, la qual cosa incrementa el nombre de riscos possibles.

- **Forta atomització del sector**

A Catalunya hi ha un gran nombre de petites i mitjanes explotacions amb pocs treballadors, que acostumen a tenir poca tradició preventiva. No obstant això, la tendència és incrementar la mida de les explotacions i fer desaparèixer les petites.

- **Maneig d'éssers vius**

El maneig i el contacte amb éssers vius (plantes i animals) comporta una sèrie de riscos, des de cops i ferides fins a perills biològics, ja que són vectors o reservoris de malalties que poden afectar els humans.

- **Maneig i emmagatzematge de substàncies perilloses**

En l'agricultura es treballa amb una gran varietat de materials (fitosanitaris, adobs, residus...). Les característiques d'aquests productes els converteixen en materials

d'especial risc, ja que poden ser àcids, corrosius, abrasius, etc. Per aquesta raó és necessari utilitzar-los amb precaució.

- **Baix nivell de formació**

Tot i que cada cop menys, generalment les persones que treballen en tasques agrícoles compten amb un baix nivell de formació en temes relacionats amb la seguretat i la salut.

2. Riscos i mesures preventives generals associats a l'agricultura

Existeixen una sèrie de riscos generals associats a l'agricultura que no depenen de cap tasca en concret sinó que poden aparèixer en qualsevol moment de la jornada laboral.

A mode de resum es poden destacar els següents riscos:

- **La caiguda de persones a diferent nivell**

Pujar i baixar d'escapes, màquines, arbres o caminar per terrenys amb clots són algunes de les accions quotidianes de l'agricultor. Per evitar caure de les altures o en profunditats, cal prendre unes mesures preventives mínimes. S'han d'elaborar normes de seguretat i utilitzar eines adequades com, per exemple, arnesos si es treballa a molta altura, agafadors per pujar o baixar de les màquines i calçat adequat antilliscant. Si existeixen àrees perilloses és important senyalitzar-les. També s'han de realitzar inspeccions periòdiques per comprovar que els accessos i les eines o màquines es troben en bon estat i no s'han impregnat de substàncies relliscoses.

- **Caiguda de persones al mateix nivell**

Les caigudes en llocs de treball sovint estan provocades per l'existència d'un terra irregular i la dificultat de mantenir-lo lliure i en perfectes condicions de pas. En aquest aspecte és molt important el manteniment de l'ordre i la neteja, establir llocs adequats per desar o emmagatzemar els materials, així com zones espaioses perquè les

persones puguin circular sense problemes. També, segons les característiques del lloc, el calçat haurà de ser especial.

- **Caiguda d'objectes per despreniment, manipulació o caiguda**

Aquest epígraf inclou des de les caigudes d'eines, màquines, piles de mercaderies, etc. a enfonsaments de masses de terra, roques, allaus, etc. Per evitar o minimitzar aquests riscos s'ha d'elaborar un procediment de càrrega o emmagatzematge, de manera que es garanteixi l'estabilitat de la càrrega, tenint en compte sempre el tipus de material, no sobrecarregant les estructures i mantenint els objectes assegurats. Així mateix, s'ha d'oferir als treballadors l'equipament adequat i revisar-lo periòdicament, ja sigui vestimenta o mitjans mecànics de transport i elevació de càrregues.

- **Cops i trepitjades sobre objectes o partícules**

A les zones de treball i de pas de les finques és habitual trobar pedres, branques i altres materials, fins i tot eines manuals perilloses. A més, són freqüents les operacions de tall i poda o aquelles que generen encenalls o fragments.

Per minimitzar els riscos derivats d'aquestes situacions existeixen diverses alternatives que s'apliquen de forma individual o en grup, segons el cas. La primera seria la implantació de normes d'ús i seguretat per a la utilització d'eines. Una altra és el subministrament d'elements de protecció, com calçat, ulleres, guants o màscares, i assenyalar les àrees on és imprescindible el seu ús. Val a dir que les eines han de ser de qualitat i amb l'adequat disseny ergonòmic; i, periòdicament, cal revisar el seu estat i controlar que els treballadors en facin un bon ús.

- **Atrapades per o entre objectes i per tomb de màquines**

La utilització de vehicles i màquines (tractors, recol·lectores, polvoritzadors, embaladores, etc.) al sector agrícola és habitual. Per evitar les possibles atrapades s'ha d'elaborar i implantar, mitjançant formació, una normativa de seguretat i un procediment de treball per al seu ús, així com instruir el personal de forma bàsica sobre la mecànica i el funcionament de les parts i dispositius de les màquines perquè puguin detectar defectes tècnics importants que puguin afectar la seguretat durant l'exercici de la seva tasca.

A més, els conductors dels vehicles han de tenir les aptituds psicofísiques i els coneixements, habilitats, aptituds i comportaments que li permetin dominar el vehicle a fi de no crear situacions perilloses i reaccionar de forma apropiada, així com complir les disposicions legals i reglamentàries en matèria de trànsit.

- **Sobreesforç i càrrega física**

Moltes de les feines de camp i emmagatzematge requereixen certa fortalesa física, ja que es tracta de manipular, en part, càrregues de diferents pes, sovint amb accions repetitives i durant un període de temps considerable.

Per evitar els sobreesforços i l'adopció de postures poc saludables es prenen algunes de les següents mesures: utilització d'ajuts mecànics, reducció o redisseny de la càrrega, reorganització de les tasques, millora de l'entorn de treball i formació en Higiene Postural i Manipulació Manual de Càrregues.

- **Exposició a temperatures extremes i contactes tèrmics**

Aquest apartat fa referència a l'exposició artificial de temperatures extremes o contactes accidentals amb parts de les instal·lacions que tinguin una temperatura anormal, per exemple a les feines en forns o cambres frigorífiques o el possible frec de superfícies abrasives.

Si es preveuen aquestes situacions, la resposta assenyada és senyalitzar les àrees perilloses i implantar pauses en àrees de temperatura benigna. També cal comprovar el correcte funcionament dels elements de seguretat (sistemes d'obertura, etc.) i instal·lar mitjans aïllants que evitin el contacte amb les superfícies calentes.

- **Contactes elèctrics**

Com a d'altres sectors, en l'agrícola es fan servir instal·lacions i equips elèctrics, i el seu manteniment s'ha de fer de la forma adequada. A més, el funcionament dels sistemes de protecció s'ha de controlar periòdicament, d'acord amb les instruccions dels fabricants i instal·ladors, si existeixen, i la pròpia experiència de l'explotador. També cal elaborar una normativa de seguretat de compliment obligat que contingui les disposicions del Reial Decret 614/2001, per protegir els treballadors envers el risc elèctric.

- **Risc higiènic, contacte, inhalació o ingestió de substàncies nocives**

Productes fitosanitaris, fertilitzants, residus, combustibles... Els cicles de la indústria agroalimentària exigeixen la manipulació, preparació, aplicació i emmagatzematge de una gran varietat de substàncies que comporten certs riscos per a la salut. Per minimitzar-los cal plantejar-ne i executar unes mesures preventives determinades. És eficaç l'elaboració i implantació d'un procediment de manipulació i emmagatzematge d'aquestes substàncies, que contempli la seva classificació segons les seves característiques i perillositat. Sempre que sigui possible cal procurar l'automatització dels processos per evitar el contacte humà directe i substituir els productes més nocius per altres més benignes.

En l'emmagatzematge es controlarà la proximitat de productes incompatibles o que puguin reaccionar entre si. Tanmateix, es limitarà l'alçada dels llocs destinats als productes perillosos (inflamables, corrosius, tòxics...), i reservar-los-hi les zones més baixes. Al mateix temps, els llocs d'emmagatzematge han d'estar correctament ventilats, han de tenir l'accés restringit i estar ben equipats per gestionar possibles fuites.

Respecte a la manipulació i aplicació, s'ha d'implantar un programa de formació per al personal afectat. Els treballadors han d'estar informats dels perills derivats de la manipulació dels productes i han de tenir accés a la informació de seguretat referent a cadascun. De la mateixa manera, és imprescindible el subministrament del material necessari per a la manipulació correcta en la preparació dels brous (gerra graduada, embut, vareta per remoure, etc.) i de vestimenta per al personal (calçat, granotes, guants, màscares, ulleres, etc.). També està totalment prohibit el transvasament de productes químics a envasos d'ús alimentari.

En tots els casos s'ha d'etiquetar correctament els recipients o tancs i dur un registre dels productes, així com senyalitzar les àrees en les quals es duu a terme la seva manipulació i restringir-ne el pas a les persones autoritzades. Els locals hauran de disposar de lavabo amb aixetes, dutxes, miralls, sabó, tovalloles i les mesures d'higiene adequades. Finalment, el personal que està sotmès a córrer més riscos haurà de passar revisions mèdiques de forma periòdica.

- **Incendis i explosions**

Com tota empresa, l'agrícola també està exposada a patir incendis o explosions relacionades amb la xarxa elèctrica o l'emmagatzematge de productes inflamables. Per això, cal elaborar i implantar un pla d'emergència, prohibir fumar i adequar les instal·lacions d'acord amb la normativa de protecció

contra incendis. S'han de controlar periòdicament els mitjans establerts per comprovar-ne l'eficàcia.

A més, el sector compta amb un l'elevat risc d'incendis ocasionats tant per la maquinària emprada per a la sega i recol·lecció de cereals com per la crema de rostoll i restes, que encara es dóna en determinades ocasions, malgrat que la normativa ho prohibeix (DOGC 3922 de 10 de juliol de 2003).

Per això s'han elaborat codis de bones practiques que, entre d'altres mesures, proposen: evitar el sobreescalfament de les màquines o dels seus rodaments, així com l'acumulació d'electricitat estàtica amb descarregadors al terra; extremar la cura en el manteniment i neteja de les màquines, disposar d'extintors per si calgués una ràpida intervenció a la maquinària, i motxilles d'aigua per controlar el foc al cereal i la palla; disposar, sempre que sigui possible, d'un observador que controli la totalitat del camp segat; assegurar la discontinuïtat entre les zones ja recol·lectades, les no recol·lectades i el terreny forestal; evidentment, s'han d'evitar les tasques els dies en situació d'onada de calor, amb humitats relatives inferiors; i portar un telèfon mòbil per avisar immediatament de qualsevol incidència i, en cas d'incendi, avisar immediatament els bombers al telèfon 112.

- **Causats per éssers vius**

El maneig d'animals és, lògicament, una de les característiques més representatives del sector ramader (veure Dossier de Riscos Laborals en ramaderia a RuralCat), però en l'àmbit estrictament agrícola els riscos són més lleus. Per evitar-los cal que els treballadors mantinguin una bona higiene personal, que contempli els riscos als que estan sotmesos, i que disposin dels productes sanitaris adients en cada moment com, per exemple, repel·lent per a minimitzar les picades d'insectes.

- **Causats per cops, xocs i accidents amb vehicles**

Per evitar les conseqüències més negatives dels atropellaments, cops, xocs i accidents de trànsit cal elaborar i implantar una normativa de seguretat que reguli el maneig de vehicles, i assegurar-se de què els conductors disposin dels coneixements, habilitats, aptituds i comportaments adequats.

Sobretot, el vehicle agrícola ha de disposar de llums, intermitents i far girador; i tots haurien de tenir un sistema de seguretat antibolcament. Igualment, els remolcs han d'estar perfectament senyalitzats amb els llums corresponents i senyals reflectors. D'altra banda, és important respectar les normes de trànsit, la prohibició de transportar persones al remolc i al tractor, i realitzar una revisió periòdica dels vehicles.

- **Risc higiènic per exposició a agents físics**

La radiació solar, l'estrès tèrmic, la contaminació acústica o les vibracions produïdes per la maquinària o els vehicles són altres agents que poden afectar la salut dels treballadors agrícoles. Per això, s'ha d'intentar reduir al màxim l'exposició dels treballadors i establir temps de descans o d'exposició gradual. També s'han de facilitar les tasques mitjançant la incorporació d'ajuts mecànics i el subministrament de vestimenta i materials adequats (des de tacs o cascos fins a guants, ulleres o crema per a la protecció solar i aigua per evitar la deshidratació).

Per reduir les vibracions pròpies de tractors i vehicles, es poden incorporar suspensions entre les rodes i el bastidor i al seient o cabina del conductor. A més, el manteniment ha d'incloure el control del desgast de peces o l'existència de folgances i toleràncies.

